

„Za to, że byli Polakami...”

Sylwia Krzyżanowska, Wojciech Trębacz

Fot. Przemysław Skrzek

Ofiary komunistycznych zbrodni sądowych, których miejsca pochówku miały pozostać tajne – to bohaterowie tegorocznej, siódmej już, edycji projektu edukacyjnego „Kamienie pamięci”.

► Finał „Kamieni pamięci” poświęconych niepokornym nauczycielom historii; Warszawa, czerwiec 2013 roku

Chcemy zachęcić uczestników – uczniów, harcerzy, członków kół naukowych, grup rekonstrukcyjnych lub kół kombatanów oraz indywidualnych pasjonatów historii najnowszej – do odszukania i upamiętnienia bohaterów, którzy za działalność, postawę i walkę o wyznawane wartości złożyli najwyższą ofiarę – ofiarę życia. Ich nazwiska komunistyczna propaganda chciała wymazać z pamięci przyszłych pokoleń, zacierając ślady zbrodni m.in. przez utajnianie miejsc pochówku.

Zasadą „Kamieni pamięci” jest wskazanie konkretnych osób i upamiętnienie ich. Każdej z postaci, podobnie jak w poprzed-

nich edycjach, zostanie poświęcony wirtualny kamień na mapie przygotowanej na stronie www.pamiec.pl/kamienie_pamieci.

Uczestnicy wybierają postać:

- która za działalność, postawę i walkę o wyznawane wartości została przez totalitarny reżim pozbawiona życia;
- której szczątki pochowano w jednym z nieoznaczonych miejsc na terenie całego kraju;
- która nie została zapisana w zbiorowej pamięci, a na to zasługuje.

Kolejny etap to opracowanie portfolio tej osoby, upowszechnienie wiedzy o niej, zgłoszenie projektu upamiętnienia postaci

lokalnym władzom samorządowym. Następnie należy przesłać organizatorom projektu materiały na stronę internetową i raport końcowy ze wskazaniem wykorzystanych źródeł. Mamy nadzieję, że rezultatem projektu będzie uhonorowanie bohaterów oraz upowszechnienie wiedzy o nich w artykułach, filmach, na stronach internetowych, wystawach bądź tablicach pamiątkowych.

Biuro Edukacji Publicznej IPN i jego oddziały regionalne pomogą uczestnikom projektu w:

- merytorycznej ocenie zgromadzonego materiału i odnalezieniu dodatkowych informacji;
- eksponowaniu prac projektowych na naszej stronie internetowej;
- tworzeniu i dostarczaniu materiałów pomocniczych.

Każdy uczestnik projektu otrzyma dyplom poświadczający udział w akcji upamiętniania bohaterów, których za działalność, postawę i walkę o wyznawane wartości reżim totalitarny pozbawił życia, oraz kamienną statuetkę.

Do tej pory odbyło się sześć edycji projektu, każdy z innym podtytułem: „Znajdź Bohatera Września '39””, „Sierpień '80””, „Historie Żołnierzy Wyklętych””, „Nauczyciele historii prawdziwej; „Żołnierze Burzy '44” oraz „Z modlitwą Ojczyźnie”. Ostatnia, szósta edycja była pod wieloma względami wyjątkowa. Wzięła w niej udział rekordowa liczba grup projektowych (89), nie tylko szkolnych. Po raz pierwszy program był koordynowany nie przez centralę IPN, lecz przez jedno z oddziałowych biur edukacji publicznej – białostockie.

Koordynacja i organizacja siódmej edycji nieprzypadkowo jest zaszczytnym zadaniem Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN we Wrocławiu. Jeszcze zanim w warszawskiej kwaterze „Ł” ruszyły poszukiwania miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego, podobne prace były prowadzone na wrocławskim cmentarzu Osobowickim. Ich kierownikiem był od początku dr hab. Krzysztof Szwagrzyk. Tytuł obecnej edycji projektu również ma bezpośredni związek z Wrocławiem. Jest to parafraza słów zapisanych na kartce zostawionej w butelce znalezionej przy szczątkach Mieczysława Bujaka, żołnierza Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Rodzina doprowadziła, tuż po śmierci ukochanego syna i brata, do pierwszej potajemnej ekshumacji. Siostra napisała kartę ze słowami o bracie i umieściła ją w zalakowanej butelce. Ostatnie zdanie brzmiało: „Aresztowany dnia 10 września 1950 r. w czasie powrotu z poligonu i rozstrzelany dnia 30 sierpnia 1951 r. za to, że był Polakiem”. Butelka ta została odnaleziona w jamie grobowej podczas wrocławskich prac ekshumacyjnych w 2006 roku.

Mottem tegorocznej edycji projektu są słowa Cycerona: *Cum tacent, clamant* („Milcząc, wołają”), jakże wymowne wobec działań podjętych przez stalinowski reżim w celu wymazania losów bohaterów z pamięci potomnych. Słowa te stały się także tytułem wystawy Instytutu Pamięi Narodowej, która pokazuje fotografie Piotra Życieńskiego, dokumentujące poszukiwania szczątków ofiar systemu komunistycznego, prowadzonych przez IPN w kwaterze „Ł” na warszawskich Powązkach w latach 2012 i 2013. Była to część projektu „Poszukiwania nieznanymi miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956”. Na poświęconej mu stronie www.poszukiwania.ipn.gov.pl czytamy: „W latach 1944–1956 wskutek terroru komunistycznego w Polsce śmierć poniosło ponad pięćdziesiąt tysięcy osób, straconych na mocy wyroków sądowych, zamordowanych i zmarłych w siedzibach Urzędów Bezpieczeństwa i Informacji Wojskowej, więzieniach i obozach, zabitych w walce lub w trakcie działań pacyfikacyjnych. Znaczną część ofiar stanowili członkowie antykomunistycznego ruchu oporu, kontynuujący walkę zbrojną do początku lat pięćdziesiątych. Ich ciała grzebano w utajniowanych i w większości nieznanymi do dziś miejscach: na i w pobliżu cmentarzy, w pobliżu siedzib aparatu bezpieczeństwa, w lasach i na poligonach wojskowych. Niektóre przekazywano także do zakładów anatomii. Dla szybszego zatarcia śladów stosowano niekiedy środki chemiczne przyspieszające rozkład szczątków. Do lat osiemdziesiątych włącznie zlikwidowano prawie wszystkie kwatery ze szczątkami więźniów okresu stalinowskiego”.

Istotą projektu poszukiwań jest odnalezienie i identyfikacja ofiar komunizmu, które miały na zawsze pozostać nieznanymi i zapomniane. Mamy nadzieję, że tegoroczne „Kamienie...” przyczynią się do przywrócenia pamięci o niektórych z nich. ■

Sylwia Krzyżanowska, Wojciech Trębacz
– pracownicy Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN we Wrocławiu

KALENDARIUM PROJEKTU

Termin nadsyłania zgłoszeń: **30 stycznia 2016 roku**
Termin wykonania zadań oraz przesłania wymaganej dokumentacji: **31 marca 2016 roku**
Finał projektu we Wrocławiu: **maj 2016 roku**
Szczegółowe informacje i materiały dla uczestników do pobrania ze strony: www.pamiec.pl/kamienie_pamieci
Kontakt: **Sylwia Krzyżanowska** (tel. 71 326 97 37, e-mail: sylwia.krzyzanowska@ipn.gov.pl),
Wojciech Trębacz (tel. 71 326 97 35, e-mail: wojciech.trebacz@ipn.gov.pl)

Kamienie pamięci
Żołnierze „Burzy” 1944